

HADİS ALİMLERİNİN TİTİZLİĞİ*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Seyyidinâ ve senedinâ muhammedin ve âlihî ve sahibihî ecmaîn... Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd- dîn...

Emmâ ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân! Feinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh... Ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu aleyhi ve sellem...

Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ... Ve külle muhdesin bid'ah... Ve külle bid'atin dalâleh... Ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi'l-muttasılı ile'n-nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve selleme ennehû kâl:

مَنْ تَعَمَّدَ عَلَيَّ كَذِبًا، أَوْ رَدَّ شَيْئًا قُلْتُهُ، فَلَيْتَبَوَّأُ

مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

(خطه في الجامع عن ابي بكر)

RE. 413/13 (Men teammede aleyye kizben, ev redde şey'en kultühû, fe'l-yetebeve' mak'adehû mine'n-nâr)

Sadaka rasûlü'llah, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi cümlenizin üzerine olsun...

Peygamber SAS Hazretleri'nin mübarek hadis-i şeriflerinden okuyup izahına başlamadan evvel; evvela ve hâsseten Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri için; sonra onun cümle âl, ashâb, etbâ ve ahabbının ruhları için; cümle sâdât ve meşâyih-i turuk-u aliyyemizin ve hulefâsının, müridlerinin, muhiblerinin, müntesiblerinin ruhları için; sâir enbiyâ ve mürselîn ve evliyâullahın ruhları için;

Şu okuduğumuz kitabı te'lif eylemiş olan Gümüşhaneli Ahmed Ziyâeddîn Efendi Hocamız'ın ve kendisinden feyz aldığımız Hocamız Muhammed Zâhid ibn-i İbrahim el-Bursevî Hazretleri'nin ruhu için; bu okuduğumuz hadislerin bize kadar gelmesinde emeği geçmiş olan râvilerin ve alimlerin ruhları için;

Şu içinde ibadet ettiğimiz camiyi bina etmiş olan İskender Paşa'nın ve çevresinde medfun bulunan mevtânın ruhları için; bu camiden güzerân eylemiş olan imamların, hatiplerin, müezzinlerin, cemaatlerin ruhları için;

Uzaktan yakından bu hadis-i şerifleri dinlemeye gelmiş olan siz kardeşlerimizin âhirete göçmüş olan bütün yakınlarının ve sevdiklerinin ruhları için;

Biz yaşayan müslümanların da Mevlâmızın rızasına uygun ömür sürüp, huzur-u âlisine sevdiği, razı olduğu bir kul olarak varmamıza vesile olması için bir Fâtiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım:

.....

a. Hadis Uydurmanın Cezası

Efendimiz SAS buyuruyor ki:¹

مَنْ تَعَمَّدَ عَلَيَّ كَذِبًا، أَوْ رَدَّ شَيْئًا قُلْتُهُ، فَلْيَتَّبِعُوا
مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

(خط. في الجامع عن أبي بكر)

RE. 413/13 (*Men teammede aleyye kizben*)
“Kim bana yalan bir söz isnad etmeye kalkarsa, onu ben söylememişim de ben söylemişim gibi yalandan, ‘Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu.’ diye bir söz ortaya atarsa...”

Veyahut bunun aksine; (*Ev redde şey'en kultühû*) “Benim hakikatte söylemiş olduğum bir şeyi ‘Olmaz öyle şey!’ diyereddederse; ‘Hayır söylememiştir!’ derse, ‘Kabul etmiyorum!’ derse; (*fe’l-yetebevve’ mak’adehû mine’n-nâr*) o zaman cehennemde oturacağı yeri hazırlasın, orada oturmaya hazır hâle gelsin.”

“Benim hadislerimi inkâr edenler ile benim söylemediğim sözleri hadismişi gibi söyleyenler cehennemliktir.” demek. Her ikisi de cehennemliktir.

İşte hadis ilminin mensuplarının, alimlerin titrediği bir hadis-i şerif. Bu hadisten dolayı Peygamber Efendimiz’in hadislerini öyle dikkatle dinlemişler, öyle dikkatle rivayet etmişler, öyle sağlam tenkit etmişler, öyle incelemişlerdir ki... Hadis alimleri, “Aman

¹ *Kenzü’l-Ummal*, c.X s.235, no:29239; *Camiü’l-Ehadis*, c.XX, s.171, no:21814.

Rasûlüllah'ın söylemediği bir sözü söylemiş gibi ortaya atanları ayıralım. Öyle uydurma şeyleri hadis-i şeriflerin içine katmayalım. Aman Rasûlüllah'ın söylemiş olduğu bir şeyi değiştirmeden nakledeyim, bir değişikliğe uğramasın, aynen fem-i saadetinden, mübarek ağzından nasıl çıkmışsa öyle rivayet edelim.” diye titremişler, öyle çalışmışlardır.

O kadar incelemişlerdir ki bu hadisleri rivayet eden adamların, hadis ricâlinin isimleri bellidir, hayatları bellidir, hayatlarının safhaları bellidir.

“—Evet, şu râvi doğru sözlü, dürüst, takvâ ehli, dindar bir alim idi ama 70 yaşından sonra hafızası zayıfladı da hadisleri birbirine karıştırmaya başladı. Birincisinin başını başlıyor, sonra sonunu getiremiyor, ötekisiyle karıştırıyor. Karıştırma yaptı. Onun için bunun durumu şudur. Onun rivayet ettiği hadis budur.

Falanca adam yalancıdır. Onun sözüne güvenilmez. Falanca adam şöyledir. Bu hadis-i şerif böyledir. Bu hadis-i şerif hasendir, sahihtir. Bu hadis-i şerif zayıftır.” diye hepsini inceden inceye incelemişlerdir.

Dünya üzerinde hiçbir zât-ı muhteremin sözleri bu kadar dikkatli, bu kadar titiz bir tarzda tespit edilmemiştir. Bunu Avrupalılar söylüyorlar.

“—Ben dünya üzerinde bir başka şahsın hayatının bu kadar ince, bu kadar sağlam bir tarzda tespit edildiğini görmedim.” diyor Avrupalı alimlerden birisi.

Peygamber Efendimiz'i böyle incelemişlerdir. Onun için, Allah cümlesinden razı olsun...

Rivayet ederler ki, hadisleri toplamak için diyar diyar dolaşırlardı. Mesela duyardı, kendisi Horasan'da oturuyor; Mısır'da bir zât-ı muhterem sahih senetle kendisine gelmiş olan hadis mâlumâtını başkasına öğretiyor. Horasan'dan kalkıp Mısır'a giderlerdi. Mısır'dan kalkıp Hicaz'a gelirlerdi. Hicaz'dan kalkıp Irak'a giderlerdi.

Böyle hadis alimlerinden birisi vefat etmiş. *Şerefü Ashâbi'l- hadis* isimli Hatîb-i Bağdâdî'nin eserinde naklediliyor. Bir arkadaşı rüyada görmüş, demiş ki;

“—Mevlâ sana ne muamele etti?”

“—Rabbim beni afv u mağfiret eyledi.”

“—Ne sebeple?”

“—Hadis toplamak için diyar diyar gezmemi rahmetine vesile etti. O hadisleri toplayacağım diye diyar diyar dolaştım, onların bereketine beni affeyledi.”

Öyledir. Bu hadisler böyle mübarektir.

Biz şimdi burada oturmuşuz, rahatça söylüyoruz çünkü önümüze yazılmış, kaynaklardan alınmış, kaynakları da yazılmış buraya “Şu rivayet etmiş, bu rivayet etmiş...” diye. Biz rahat ediyoruz ama Peygamber Efendimiz'den bunların yazılı hâle gelinceye kadarki devrede ulemâ çok iyi çalışmışlar.

Rivayet ederler ki, hadis alimlerinden, toplayıcılarından bir tanesi duymuş; “Filanca şahıs hadis rivayet ediyormuş.” Yanına kadar gidiyor. Soruyor, evinden diyorlar k:

“–Tarlada, istersen oraya git, istersen bekle.”

Gidiyor, tarlada görüyor uzaktan, işte o adam. Hayvanı kaçırmış elinden, eline bir avuç ot almış; “Gel, gel, gel...” diye otu tutuyor; hayvan da o otun yeşilliğine, güzelliğine imrenip yavaş yavaş geliyor. Yularından yakalamış, otu da vermemiş.

Diyor ki:

“–Haydi dönelim, bu adamdan hadis yazmayalım. Çünkü hayvanı aldattı. ‘Gel, gel...’ dedi, otu verecekmış gibi yaptı, otu vermedi. Bundan hadis almayalım.”

Ne kadar uzak yollardan geldikleri halde dönmüşler gitmişler.

Mâlikî mezhebinin kurucusu İmam Mâlik, Mâlik ibn-i Enes Rh.A, kendisine kapıyı çalıp da geldikleri zaman gelenlere sorarmış:

“–Fıkıh meselesi mi soracaksınız?”

“–Evet.”

“–Sorun.”

Sorarlarmış. O da fetvayı verirmiş. “Sizin sorduğunuz meselenin cevabı şudur.” diye.

“–Efendim, biz fıkıh meselesi sormaya gelmedik, zât-ı âlinizhadis rivayet ediyorsunuz ya; sizden hadis telakki etmeye, hadis naklen almaya geldik.”

“–Ha, girin içeri.” dermiş, içeri alırmış.

Kendisi gidermiş, içeride gusül abdesti alırmış. En güzel elbiselerini giyermiş. Başına en temiz yeni sarığını sararmış. O misafirlerin oturduğu

odaya başka işte kullanmadığı güzel rahlesini koydurturmuş. Orayı buhurlarla, güzel kokularla kokulattırırılmış. Ondan sonra edeb ve terbiye ile, sevgi ve saygıyla gelir, “Rasûlüllah SAS Efendimiz şöyle buyurdu, ondan şu râvi işitmiş, o şuna nakletmiş, o şuna nakletmiş, o şuna, o bana nakletti, ben de size naklediyorum.” diye nakledermiş ve kontrolünü yaparmış.

İmam Mâlik, Harun-u Reşid’in zamanındaymış. Harun-u Reşid demiş ki;

“—Yâ imam!”

İmam ne demek? Önder, reis demek, bir kavmin başında giden

demek...

“—Yâ imam, hadis kitabı yazıyormuşsun duyduğuma göre...”

“—Evet, yazıyorum.”

“—Eh, hadi bize de oku da, o hadislerin okunmasından biz de şereflenelim!”

“—Pekiyi.” demiş. “Ama Peygamber Efendimiz buyurdu ki; ‘İlmi ayağınıza getirmeyin, ilme siz gidin!’ Onun için hadisi burada okutmayayım, gel benim evimde oku!” demiş.

Halifeye, meşhur Harun-u Reşid var ya, Abbasi halifesine...

“—Burada okutmayayım, çünkü ilmi ayağa getirmek doğru değil.” demiş.

İlim çok kıymetli bir şey. Sen ilmin ayağına gideceksin; attığın her adımda ecir var, sevap var...

Kardeşlerimiz kalkıyorlar, Yalova'dan, başka şehirlerden, başka kazalardan, başka semtlerden geliyorlar; attıkları her adım, her dakika, her zahmet için ecir var.

“—Pekiye.” demiş Harun-u Reşid, “Olur, öyle yapalım!” Elini çırpmış, hizmetçileri koşup gelmişler, “Buyur efendim.” demişler.

“Atları hazırlayın, imamın evine gidiyoruz.”

“—Efendim” demiş İmam Mâlik yine, “Bu ilim yoluna gittiğiniz için atla gitmeyin, yürüyerek gidin; her adımınıza büyük ecir var.”

“—Pekiye, olur, yürüyerek gidelim!” demiş

Halife, imam, adamları yürüye yürüye gitmişler. İmam Mâlik'in evine gelince, halife geçmiş başköşeye kurulmuş, şiltelerin, minderlerin üstüne...

“—Efendim bu ilimdir, şöyle edeb ve tevazu ile, hürmetkâr bir şekilde diz çöküp okumak lazım, dinlemek lazım! Peygamber Efendimiz'in hadisidir, oyuncak değil. Şöyle buyursanız, rahlenin önüne diz çökseniz daha iyi olur.” demiş.

Abbasi halifesi, ona da pekiye demiş, diz çökmüş önünde. O da ne okutacaksa okutmuş.

Okuttuktan sonra çok memnun kalmış:

“—Allah senden razı olsun yâ imam! Kitabın adını ne koydun?”

“—Efendim, başından beri dikkat ediyorum, o kadar yumuşak davrandınız ki, ne dersem ‘Pekiye,

öyle olsun.’ dediniz. Sizin buyumuşaklığınızın hatırasına, bu kitabın adını *Kitâbu’l-Muvatta’* koydum. Çiğnenmiş, yumuşamış, ezik, mütevazı mânasına, ondan bu ismi böyle koydum.” demiş.

Bir kitapta böyle okumuştum, bilmiyorum oldu mu olmadı mı ama içindeki şeyler güzel...

Hadisler böyle işte. Onun için bu hadisleri böyle okuyoruz.

Bu hadisleri yazan, bu kitabı yazan Gümüştaneli Hocamız hicrî 1311 yılında vefat etmiş, Süleymaniye’de medfun, Kânûnî türbesinin yanında. O zamandan beri bizim burada töredir bu, âdettir; bu hadis-i şerifler okunur, devreder, yine okunur, yine okunur, yine okunur. Devredilir bu.

Ama eskiler nasıl okurmuş? Eskilerin her birisi –dinleyenler de, okuyanlar da– kitabı eline alırlarmış, hani sabahları mukabele oluyor ya, Kur’ân-ı Kerîm okunuyor, öyle okunur, öyle geçilirmiş.

Ama şimdi kaç kişi dinleyebilir öyle, hızlı hızlı okusak, kaç kişi anlar? Anlayamaz. Biz işi değiştirdik; okuyoruz, izah ediyoruz, ağır gidiyor.

Yoksa bunun böyle çabuk çabuk devretmesi lazım. İnşallah sizler de ilimde ilerlersiniz, Arapça’yı öğrenirsiniz de biz de hocalarımızın o usulüne döneriz. Her birinizin elinde Râmûz kitabı, hızlı hızlı okuruz, senede bir, altı ayda bir hatmederiz.

Evet, hadis ilmi böyle... Hem de bu hadis-i şerifin râvisi başımızı tâcî Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'miş.

b. Nehir Suyunu Kirleten Kimse

Ebû Hüreyre RA'dan rivayet edilmiş bir hadis-i şerif.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²

مَنْ تَغَوَّطَ عَلَى صُفَّةِ نَهْرٍ يُتَ وَضَّأَ مِنْهُ وَيُشْرَبُ،
فَعَلَ يَهُ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

(خط . عن أبي هريرة)

RE. 413/14 (*Men tegavveta alâ duffeti nehrin yütevaddau minhü ve yüşrebu, fealeyhi la'netu'llâhi ve'l-melâiketi ve'n-nâsi ecmaîn.*)

İnsanlık ilerledi, binalar yükseldi; şimdi 80 katlı, 100 katlı bina yapılabiliyor. Asırlar önce taştan koca binalar yapılmış, biz altında namaz kılıyoruz. Kubbesine kadar kesme taştan. Ama Peygamber Efendimiz'in zamanında orada çok sadeydi; hurma dallarından gölgelikli, hurma kütüklerinden direkli binalardı, gayet basitti.

Acaba Peygamber Efendimiz'in mescidinin zemini hangi cins halılarla kaplıydı; Hereke halısı mı, Isparta halısı mı?

---

² Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VII, s.355, no:4456; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.363, no:26479; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XX, s.172, no:21815.

Ne halısı; kumdu, kumluktu... Sadeydi her şey. Dallarını birbirlerine ördürtüp, üstünü kireçle, çamurla sıvayıverirlerdi. Kireç de var mı, yok mu onu da bilmiyoruz. İşte öyle bir yer olurdu. Odalar, odalar, odalar, evleri böyle büyük binalar değildi.

O zamanı, o hâli hatırlayın. İnsancıklar fukaraydı. Nasıl olduklarını anlayın:

Sabah namazından sonra sahâbeden bir zât-ı muhterem duayı beklemez, hemen hop kalkar gidermiş. Bir gün, iki gün, üç gün...

Ötekiler kendi aralarında;

“—Şu mübarek adamcağız duayı beklese ne olur. Namazı kılıyor, hemen kalkıp gidiyor. Bu kadar acele etmese... Pek iyi yapmıyor...” demişler.

Bir tanesi çekmiş kenara, demiş ki;

“—Efendi, sen niye böyle yapıyorsun? Biraz dur, dua et, tesbih çek. Bak, başkaları namazda kalıyor, camide kalıyor.”

Ezilmiş, büzülmüş, pek hık mık söylemek istememiş.

“—Söyle, nedir sebebi?” demiş ki;

“—Evde bir tek giyim var... Ben burada Peygamber Efendimiz’in mescidinde bu namazı kılıyorum, güneş doğmadan alelacele evime gidiyorum da, hanım giyiniyor, o da namaz kılıyor.” Öyle bir yerde olmuş İslâm, gelişmiş. Tabii yüznumaralar yok, su yok, her şey kıt...

Diyor ki Peygamber Efendimiz bu hadis-i şerifte:

(*Men tegavveta alâ duffeti nehrin*) “Kim bir nehrin kenarına büyük abdestini yaparsa.”

Nasıl bir nehir? Öyle şaldır şaldır akan Kızılırmak filan gibi bir şey düşünmeyin, yani akar bir su.

(*Yütevaddau minhü ve yüşrebu*) “Oradan, o su akıntısından abdest alınıyor ve içiliyor, istifade ediliyor.”

“Kim bunun kenarına böyle bir abdest bozma işini yaparsa; (*fealeyhi la’netu’llâhi ve’l-melâiketi ve’n-nâsi ecmaîn*) onun üzerine Allah’ın laneti olsun, meleklerin laneti olsun, insanların laneti olsun!”

(*Fealeyhi*) “Olsun!” mânasına da gelebilir, “Olur” mânasına da gelir. Yani öyle yaparsa lanete uğrar, mutlaka lanet gelir, onu bulur mânasına da gelir. Peygamber Efendimiz beddua etmiş de olabilir. Demek ki içilen, kullanılan, abdest alınan sular temiz tutulacak.

Teknik Üniversite’nin Çevre Mühendisliği bölümü başkanı gelsin, duysun bu hadis-i şerifi. Teknik Üniversite Çevre Mühendisliği var. Yani insanoğullarının yaşadığı yerlerin muhitinin nasıl olması lazım, hava nasıl bozulmaz, su nasıl bozulmaz, ağaçlar nasıl korunur, yeraltı suları vs. vs. Yerleşmenin nasıl olması lazım... Bak, nasıl esaslar koyuyor Peygamber

Efendimiz; nasıl her şeyi belli esaslara göre şey yapıyor.

Onlar nasıl insanlardı? Cahil insanlardı. Bir kısmı çölde deve güderdi. Şehirde olanların da okuma yazma bileni azdı. Peygamber Efendimiz’in za-

manında Medine’de saymışlar, okuma yazma bilen 20 kişiden azmış. Bedir harbi olmuş, müşriklerden bir kısmını yakalamışlar, esir getirmişler.

“—Para verelim, hürriyetimizi bize verin!” diyenler var.

Bazısı da okuma yazma bilirmiş. Peygamber Efendimiz onlara diyor ki;

“—Sen benim sahabemden 10 kişiye okuma yazmayı öğret, hürsün.”

Öyle öyle öğrenmişler. Yani sıfırdan başlamışlar ama sonra ilim bakımından dünyaya hâkim olmuşlar. Sinüsü hesaplamışlar, kosinüsü hesaplamışlar, arz dairesini, meridyeni, paraleli hesaplamışlar, dünyanın yuvarlaklığını göstermişler, dünyanın güneş etrafında döndüğünü göstermişler. Yani ilerlemişler. Avrupalılar ta kaç asır sonra bulmuş.

Bizim dinimiz böyle.

Bir şeyin, bir işin büyüklüğü nasıl anlaşılır?

Başlangıcına bakarsın, sonuna bakarsın; ne kadar büyük yapılmış iş, ne kadar zamanda yapılmış, öyle çıkar. Zaten çok güzel, çok mütekâmil bir şey devralınmışsa, eh, o da üstüne azıcık bir ilave yapmışsa çok mühim değil. Adam gitmiş, Mercedes almış, araba zaten mükemmel, üstüne bir boya vurdurmuş, gidiyor.

“—Aa, ne güzel! Adamın Mercedes’i var!”

Mühim bir şey değil, o zaten hazır alındı. Yani onun övünülecek bir şeyi değil. Ama müslümanlar sıfırdan başlayıp da koca bir medeniyet kurmuş. Dünyanın her tarafına hâkim olmuşlar.

Her türlü ilmin temeli bizde...

Avrupa müslümanlarla karşılaştığı zaman aklını başına devşirmiş de; “Aa, bizim bu ilimlerimiz hep saçma sapan şeylermiş!” demiş, bir uyanma başlanmış, Rönesans demişler ona, yeniden uyanma diye. Ama bizim kitaplarımızda Rönesans’ı, Reform’u anlatırlar da bunun müslümanların tesiriyle olduğunu söylemezler.

Olur mu? Mertlik mi yani bu?

Neden reform yapmış hıristiyan dininde?

Hem Rönesans yapmış hem de Reform yapmış, dininde değiştirme yapmış, değişiklik yapmış. Yani “Olmaz böyle, üçlü tanrı olmaz, onun aslı şudur, budur...” demiş.

Neden demiş? Müslümanlardan... Müslümanlar söyleyip durmuşlar; “Olur mu böyle şey?” demişler. “Olmaz böyle bâtil inanç!” demişler.

Luther çıkmış, papazlara çatmış, Papa’ya çatmış; “—Hz. İsa böyle altınların, gümüşlerin içinde miydi?” demiş, “Böyle şaşaa, tantana içinde miydi?” demiş. “Nedir bu sizin yaptığınız?” demiş.

Çatıyor, ağır hakaretâmiz sözler söylüyor.

“—Olmaz böyle. Allah üç olamaz. Siz orada yanılıyorsunuz.” demiş.

Neden? Osmanlılardan öğrenmiş de ondan. Ama bunu söylemiyorlar.

Aşığı, çiçek aşısını bizim mahalledeki yaşlı hacı ninelerimiz yaparmış, olur bitermiş. Ondan Avrupalılar görmüşler, ilk önce korkmuşlar, ondan sonra İngiltere’de kraliçe demiş ki:

“–Ölüm mahkûmlarından dört tanesinde deneme yapın; bakalım ölürse zaten ölüm mahkûmu, ölür gider.”

Deneme yapmışlar; tamam, çiçek hastalığından kurtuluyor. O zaman da Avrupa’da bir şehre çiçek salgını geldi mi, şehrin yarısını alır götürmüş, salgın halinde ölümlere yol açarmış. Kolera filan gibi, çok tehlikeli bir hastalıkmiş. Ondan sonra mahkûmlarda denemişler, ondan sonra kendi şehzadelerinde, kendi şeylerinde denemiş. Deneme değil artık, denedikten sonra kendi çocuklarını aşılattmış ki çiçek salgını olunca ölmesin diye.

Adamların evlerinde yüznumara yokmuş. Senede bir silinirlermiş, yıkanmazlarmış, vaftizin bereketi gitmesin diye.

Bereketi yok ya... Silinirlermiş, yıkanmazlarmış.

Okuduğum seyyahların kitapları var; bizim ecdadımızhamamlar yapıp da şakır şakır sabah akşam, hiç olmazsa haftada bir, güzel güzel yıkandığı zamanda;

“–Bu müslümanların işine akıl ermez, bunlar sabah akşam yıkanırılar, hasta olacak bu adamlar.” diyor.

Kitabında öyle yazmış. Akılları ermiyordu o zaman.

Bileceğiz, yani özü bizde. Onlar akıllarını başına devşirdiler, ilerlediler. Biz de bir ara harpten, darpten geri kaldık. Cümle cihan halkı bizimle uğraştı, üstümüz başımız yırtıldı,

evimiz harap oldu, yumruk yedik, bıçak yedik filan ama kendimizi toparlayacağız. Onlara bizim ecdadımız öğretmişti.

Biz şimdi her tarafı kapatsak, bütün hudutları kapatsak, fabrika da yaparız, uçak da yaparız, gemi de yaparız, her şeyi yaparız. Bizim bu millet isterse gemilerinin halatlarını ibrişimden, yelkenlerini atlastan yapabilir.

Sadrizam Sokollu Mehmet Paşa, gelen Avrupalı elçiye öyle demiş:

“—İnebahtı’da siz bizim donanmamızı yakmakla, sakalımızı tıraş ettiniz, tıraş edilen sakal daha gür çıkar. Kıbrıs adasını almakla, biz sizin kolunuzu kestik, kesilen kol bir daha çıkmaz.” demiş.

Bu millet her şeyi yapabilir ama bu milletin özündeki o imana dokunmayacaksın, o imana zarar vermeyeceksin.

Zarar verdin mi ne olur?

Ölür. Gider İngiliz’i, Fransız’ı taklit eder. Bari iyi tarafını taklit etse; gider hippileri taklit eder. Kız evinden kaçar, hippisi olur, erkek arkadaşıyla mağarada yaşar.

Yirminci Yüzyıl’da bu mu medeniyet?

Neden? Sen o çocuğun imanını öldürdün. O çocuğu senmahvettin! “Dinin, imanın aslı yok.” dedin, “gericilik” dedin, ilerici yaptın çocuğu, o kadar ileriye gitti ki, şimdi erkek arkadaşlarıyla mağarada yaşıyor. O kadar ileri gitti!

Doğru sözü söyleyince kimse kızmasın.

Çok sözler söylemek lazım ama, ârife işaret kâfi...

c. Allah'ın Dinini Öğrenen Kimse

Öbür hadise geçelim!

Enes ibn-i Mâlik RA'dan rivayet edilmiş. Buhârî'de, İbnü'n- Neccâr'da varmış, daha başka râviler de rivayet etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz bu hadis-i şerifinde buyurmuş ki:³

مَنْ تَفَقَّهَ فِي دِينِ اللَّهِ، كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّهُ، وَرَزَقَهُ
مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

(الرافعي عن أبي يوسف عن أبي حنيفة عن أنس؛ خط. وابن النجار عن أبي يوسف عن أبي حنيفة

عن عبد الله بن جزء الزبيدي)

RE. 414/1 (*Men tefakkaha fî dîni'llâhi, kefâhu'llâhu hemmehû, ve razekahû min haysü lâ yahtesib*)

Sadaka rasûlü'llah.

(*Men tefakkaha fî dîni'llâh*) “Kim öğrenirse, taallüm ederse, tefakkuh ederse, fakihlik tahsili yaparsa, dinin inceliklerini öğrenme çalışması yaparsa, Allah'ın dininde ilim tahsil ederse; (*kefâhu'llâhu hemmehû*) Allah onun tasasını gidermeye kâfi gelir. Ona yardımcı olur. Onun tasasını, üzüntüsünü alır, sıkıntısını defeder. (*Ve razekahû min haysü lâ yahtesib*)

³ *Kenzü'l-Ummal*, c.X, s.165, no:28855; *Camiü'l-Ehadis*, c.XX, s.172, no:21816.

Hiç ummadığı yerden, hiç ummadığı bir şekilde, maddî ve mânevî olarak onuruzıklandırır.” Aç da kalmaz, açık da kalmaz.

“—Çocuğunu nereye vereceksin?”

“—Doktor yapacağım, mühendis yapacağım, şunu yapacağım, bunu yapacağım...”

“—Efendim İmam-Hatip okuluna...”

“—Yoo, oraya vermem.”

“—Neden?”

“—E, oraya verirsem çocuk ne yiyecek, ne içecek?”

İşte bak, bu hadis-i şerifte cevabı var, ne yiyecek. ne içecekse dinle:

“—Kim Allah’ın dinini tahsil ederse, Allah’ın dininde bilgi sahibi olursa, ilim tahsil ederse, Allah onun tasalarını, sıkıntılarını karşılamaya kifayet eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır; ne aç kalır, ne açık kalır.”

Ben de çok korkuyordum. Ben liseyi Vefa Lisesi’nde bitirdim. Vefa Lisesi’nin fen bölümünü okudum. Bütün arkadaşlarımdan hepsi iyi derecelerle Teknik Üniversite’ye girdiler. Bizim sınıf çalışkan bir sınıftı. Ben Edebiyat Fakültesi’ne gittim.

“—Yahu Edebiyat Fakültesine de gidilir mi? Ne yiyecek, ne içecek?”

El-hamdü lillâh, sağım işte, ölmedim. Çok da memnunum, el- hamdü lillâh; Arapça öğrendik, Farsça öğrendik, tarihimizi öğrendik, dinimizi öğrendik; daha iyi oldu. Hiçbir arkadaştan

bir eksik yanımız yok... Allah ev verdi, araba verdi, el-hamdü li'llâh. Yâni, bu hadisin izahı sadedinde söylüyorum. Başkasını söylesem, “Ne mâlum?” dersiniz. Kendimden söylüyorum ki el-hamdü lillâh hiçbir ihtiyacım yok... Allah’a hamd ü senâlar olsun, şükrünü ödemekten âcizim.

Demek ki, biz dinimizi öğreneceğiz, Allah için çalışacağız, Allah yardım eder. Çocuklarınızı işte bu hadise göre yetiştirin!

d. Kader Hakkında Konuşmak

Bu hadis-i şerif Ebû Hüreyre RA’dan. Kader hakkında...

Buyurmuş ki Peygamber Efendimiz:⁴

مَنْ تَكَلَّمَ فِي الْقَدْرِ فِي الدُّنْيَا، سُئِلَ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ فَإِنْ أَخْطَأَ، هَلَكَ؛ وَمَنْ لَمْ يَتَكَلَّمْ، لَمْ يُسْأَلْ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(قط. في الأفراد عن أبي هريرة)

RE. 414/2 (*Men tekelleme fi'l-kaderi fi'd-dünyâ, süile anhu yevme'l-kıyâmeti; fein ahtaa, heleke; ve men lem yetekellem, lem yüs'el anhu yevme'l-kıyâmeti*)

“Kim dünyada kader hakkında ‘Şöyledir, böyledir...’ diye konuşursa, kıyamet gününde ona; ‘Söyle bakalım, kader nedir?’ diye sorulur.

⁴ İbnü'l-Cevzî, *İlel*, c.1, s.155, no:233; Ebû Hüreyre RA’dan.

Kenzü'l-Ummal, c.1, s.131, no:616; *Camiü'l-Ehadis*, c.XX, s.76, no:21829.

Kaderden ona sorgu sual açılır. (*Fein ahtaa, heleke*) Eğer hatalı cevap verirse, helâk olur. (*Ve men lem yetekellem, lem yüs'el anhü yevme'l-kıyâmeti*) Kim konuşmazsa, kıyamet gününde ona öyle bir sorgu sual olmaz.”

Konuşana, “Gel bakalım, söyle bakalım kader nedir?” diye sorulur. “Hık mık...” filan derse, helâk olur.

Kader nedir?

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kaderi... Hepimizin kaderi var. Allah-u Teâlâ Hazretleri ömrümüzü, rızkımızı, başımıza neler gelecek ve saire, takdir eylemiş.

Takdir etmiş mi?

Etmese olmaz. Etmese her şey birbirine girer.

Dört yol ağzında dört tane yolun arabalarını da serbest bırak,

“Nasıl isterseniz öyle yapın!” de; olur mu?

Olmaz, hepsi birbirine çarpar, o kavşak tıkanır, bir adım öteye gitmez, karmakarış olur. Dört yol ağzı değil de sekiz yol ağzı olsa, altı yol ağzı olsa daha beter karışır. Bir intizam olacak ki, “Sen dur, sen geç; sen dur, sen geç!” diyeceksin ki, işler muntazam gidecek.

Allah-u Teâlâ Hazretleri her şeyi takdir eylemiştir. Kadere inanmak, imanımızın esaslarından biridir.

“—Allah bir şey takdir etmemiştir.”

Öyle şey olur mu? Allah-u Teâlâ Hazretleri her şeyi takdir eylemiştir.

“—E kader, o halde takdir ettiyse...” ve saire, uzun boylu sözler... Bu hususta konuşmayı Peygamber Efendimiz uygun görmemiş. Çünkü konuşur, Allah’ın sıfatlarını reddetme durumuna düşer. Konuşur, kulluk vazifelerini yapmama tembelliğine düşer. Onun için bu hususta fazla konuşma yasaklanmış.

Ama

أَمَنْتُ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ، وَبِالْقَدَرِ، خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

(Âmentü bi’llâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusulihî ve’l- yevmi’l-âhiri ve bi’l-kaderi hayrihî ve şerrihî mina’llâhi teâlâ)

Hayır da şer de Allah’tandır. “Başınıza bir hal geldiği zaman; ‘Keşke şöyle yapsaydım da, şöyle olsaydı da böyle olsaydı...’ demeyin!” diyor Peygamber Efendimiz.

“Öyle demeyin de; *kaddera’llâh* ‘Allah böyle takdir eylemiş, ne yapalım, benim yazım böyleymiş.’ deyin.’ Eğer şöyle yapsaydım, eğer böyle yapsaydım...’ sözü şeytanın işine yarar, onun yolunu açar, seni gelir kandırır.” diyor Peygamber Efendimiz.

Çok hadis-i şerif var. Her şey Allah’ın takdiri ile oluyor.

Cümle işler Hâlik’ındır, kul eliyle işlenir.

Hakk’ın emri olmaz ise sanma bir çöp deprenir.

Her şey Allah’ın takdiri ile oluyor.

“—Benim takdirime rıza göstermeyen, kendisine benden ayrı bir Rab arasın!” buyruluyor.

“—Benim takdirime rıza gösterin; göstermeyen kendisine başka rab bulsun, defolsun, benim mülkümden çıksın!”

Çıkamayız ki, başka yer yok ki... İnanmamız lâzım geldiğini öyle bildiriyor, Peygamber Efendimiz hadis-i şerifinde bize bildirmiş. Kadere iman, dinimizin esaslarından...

مَنْ آمَنَ بِالْقَدَرِ، أَمِنَ مِنْ أَلِ الْكَدْرِ.

(*Men âmene bi'l-kader, emine mine'l-keder*)

“Kadere inanan rahat olur, kederden emin olur.”

Vakti gelmedikten sonra, eceli gelmedikten sonra ölmek yok; başı dik durur.

“—Ben hakkı söylerim, başıma ne gelirse gelir, Mevlâ takdir ediyor, hayır olur inşaallah.” der, sağlam yürür.

Bizim başarımız, muvaffakiyetimiz, Balkanlar'ı almamız, Tuna'ya varmamız, Avusturya'ya girmemiz, Viyana'yı kuşatmamız, Almanya'da, Bavyera'da dolaşmamız hep imanımızın eseridir.

Kadere iman...

Barbaros Hayreddin'in ağabeyi Oruç Reis, kaptan:

“—Gazaya çıkacağım!” demiş.

Kardeşi Barbaros Hayreddin Paşa da demiş ki:

“—Ağabey bu mevsimde çıkma, şimdi müsait değil.”

Çıkmış. Gemilerle gitmişler, bir kaleyi kuşatmışlar. Harp darp şiddetli olmuş. Oruç Reis'in de kolu, bacağı kopmuş. Dönmüş gelmiş. Barbaros Hayreddin hatıralarında yazıyor.

Dedim ki:

“—Ağabeyciğim, işte bak ben sana başında söyledim, sözümü dinleseydin bak bu kolun, bacağın kopmazdı.” diyor.

Demiş ki;

“—Kardeşçiğim, sen bilmez misin ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri ne yazdıysa insanın başına o gelir. Sen niye böyle söylüyorsun?” diye bir izahat vermiş, din alimi gibi...

Barbaros Hayreddin diyor ki:

“—Ağabeyim benden daha fakihti, dinî bilgisi daha kuvvetliydi, beni mahcup etti.” diyor.

Allah ne takdir etmişse o olacak. Kolu gitmiş, bacağı gitmiş... E Allah yolunda gitmiş! Üzülüyor. Allah yolunda gitmiş, ne olacak?

Şairin dediği gibi:

Neyleyim neyleyim, dalları neyleyim;

Yâr yoluna dökülmedik dilleri neyleyim?

Allah yoluna feda olmuş. Üzülüyor ki ona, kardeşini teselli ediyor. “Kardeşim sen bilmez misin, Allah ne takdir ettiyse o olur.” diyor.

İşte Osmanlı bundan başardı, sen niye düşman oluyorsun?

Ama ben başarı sağlayayım diye bunu böyle öğretmeye çalışsan olmaz. Bu tabii olur; iman kendiliğinden gelişir, iman insana o işleri yaptırtır. İmanını alırsan, o zaman o temiz aile kızları hippie olur, mağarada yaşar. O öyle, imanla oynamaya gelmez.

Çok kıymetli bir saatin olsa, arkasını açıp kurcular mısınız?

“—Yok hocam, olur mu? Yüz bin lira para verdim. Saatçi bakar.” dersin.

E peki bir güzel jet motoru, çok kıymetli bir otomobil, Rolce Royce almışsın, açıp tornavidayla sağını solunu karıştırır mısınız?

“—Yapar mıyım hocam, şu kadar milyon lira para...”

Yapmazsın. Peki, bu kadar kıymetli olan bu dinin, bu imanın ahkâmına niye böyle baltayla, kazmayla giriyorsun? Ormana mı giriyorsun? Olur mu böyle şey?

O iman nâzenin bir çiçek gibidir.

e. Kâhinlik Yapmanın Cezası

Bu kâhinlikle, falcılıkla ilgili bir hadis-i şeriftir. Râvisi Ebü'd- Derdâ RA... İbn-i Hibban rivayet eylemiş.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁵

---

⁵ Beyhaki, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.64, no:1177; Ebü'd-Derda RA'dan.

Kenzü'l-Ummal, c.VI, s.744, no:17655; *Camiü'l-Ehadis*, c.XX, s.177, no:21833.

مَنْ تَكْهَنَ، أَوْ تَقَسَّمَ، أَوْ تَطَيَّرَ طَيْرَةً تَرُدُّهُ عَنْ سَفَرٍ،
لَمْ يَنْظُرْ إِلَى الدَّرَجَاتِ مِنَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(هـب . عن أبي الدرداء)

RE. 414/4 (*Men tekehene, ev tekasseme, ev tetayyere tıyeraten terüddühû an seferin, lem yenzur ile'd-deracâti mine'l-cenneti yevme'l-kıyâmeti.*)

(*Men tekehene*) “Kim kâhinlik yaparsa.”

Kâhinlik; gaybdan haber vermek. Bilmem şöyle yapıyor, böyle yapıyor, ne usulle yapıyorsa, “Şöyle olacak, böyle olacak...” filan diyor.

(*Ev tekasseme*) “Kasâme denilen bir cahiliye âdeti var, o da ona benzer bir şey, onu yaparsa.

(*Ev tetayyere tıyereten*) “Veyahut da bir şeyde şomluk farz ederse.”

“—Önümden bir kuş uçtu, karga öttü; çaylak, baykuş şöyle yaptı, binaen aleyh ben bu işi yapmayayım. Çünkü öttü. Olur mu, artık uğursuz oldu.” filan diye bir uğursuzluk telakkisi, tefsiri içinde... (*Terüddühû an seferin*) “Gideceği yola gitmezse...”

Böyle bir kâhinlik veyahut böyle bir uğursuzluk telakkisi veyahut öyle bir cahiliye âdeti tesiriyle seferden dönerse ne olur? (*Lem yenzur ile'd-deracâti mine'l-cenneti yevme'l-kıyâmeti*) “Kıyamet gününde cennetteki derecelere bakamaz.”

Bu da bir önceki kader hadis-i şerifiyle bir bakıma ilgili. Çünkü her şey Allah'ın takdiriyle oluyor. Adam kuşa bağlıyor.

“—Baykuş cıyak cıyak öttü; köpek uzun uzun uludu; şu şöyle oldu, bu böyle oldu... Yıldıza ben baktım ki şöyle olacak. Falanca gazetenin bilmem ne burcunda şöyle dedi de böyle olacak. O zaman neme lazım, çıkmayayım.” diyor.

Olmaz. Kim kâhinleri tasdik ederse, kâfir olur. Hadis-i şerif var. Öyle şey yok! Allah ne takdir etmişse o olur. Allah'ın takdir ettiği olur. Kadere iman böyle...

“—Allah ne yazmışsa, sâbika-i ezelde ne yazdıysa o olur; başa o gelir, başka bir şey gelmez.” diyecek insan.

Öyle öteki türlü telakkiler doğru değil...

Allah'a inanacak, Allah'ın kaderine inanacak; böyle uğursuzluk, yıldız, kuş ötmesi, baykuş çağırması, köpek uluması vesaire, onlara itibar etmeyecek insan... İmanın gereği bu oluyor. Onlara itibar eden cennette, cennetin derecelerine bakamaz.

Cennet mertebe mertebe, kademe kademedir, köşkleri vardır, pencere penceredir; onlara uzaktan bile bakamaz. Yani öyle bir insan cennet yüzünü göremez, cennete giremez.

Bir de bir tarih kitabında okuduğum hikâyeyle bu mevzunun yanlışlığını şöyle zihinlerde kalacak şekilde anlatayım:

Hint taraflarında, padişahın birisi ava gitmek istemiş. Atlarını, adamlarını hazırlatmış.

Torbalar, atlar hepsi hazır; adamlarıyla sabahleyin haydi sarayın kapısını açmışlar, atlarla koştura koştura şehrin sokaklarından geçerken sokağın bir yanından öbür tarafına; “ Aman, padişahın adamları gelmeden şöyle geçeyim.” diye bir fakircik, hırpâni kılıklı bir fukaracık geçivermiş. Geçiverince padişah veyahut oranın hükümdarı demiş ki;

“—Yakalayın şu adamı, şu uğursuz herifi. Hırpâni kılıklı adam önümüzden geçti, yakalayın uğursuz adamı! Eğer biz ava gittiğimiz zaman av bulamazsak, işimiz ters giderse bunun uğursuzluğundandır, akşam kellesini uçuracağım bunun; hapsedin bunu!” demiş.

Almışlar yaka paça, götürmüşler sarayın zindanına, atmışlar aşağıya. Ötekiler yoluna devam etmiş. Kırlara çıkmışlar, çayırlara varmışlar, subaşlarına gelmişler, keklik vurmuşlar, geyik vurmuşlar, avlanmışlar, kebab etmişler, yemişler, içmişler, gülmüşler eğlenmişler; akşama neşeli neşeli gelmişler.

Birisi demiş ki:

“—Efendim, falanca hırpâni derviş, fukarâ aşağıda hapiste bekliyor.”

“—Ha, çağırın!” demiş.

Çağırılmışlar, padişahın huzuruna getirmişler. Padişah demiş ki:

“—Bak, hadi bugün iyi gitti işimiz, demek ki uğursuz değilmişsin. Av bulduk. Hadi bakalım bir daha bizim önümüze gelme, önümüzden

geçme, seni affettim, kafanı kesmiyorum, hadi evine gidebilirsin, demek ki uğursuz değilmişsin.” Adamcağız söyle bakmış, demiş ki;

“—Gideceğim ama, müsaade edersen bir şey söyleyeyim de öyle gideyim.” demiş.

“—Olur, söyle bakalım!” demiş.

“—Efendim, sen sabahleyin sarayından çıktın, benimle karşılaştın. Ben yolundan bu tarafa geçtim diye bunu uğursuzluk telakki ettin, ondan sonra beni hapsedtirdin. Ava gittin. Ama ben uğursuz değilmişim; çok av buldun, eğlendin, keyfin yerinde, akşam sağ salim keyifli döndün.

Ama bir de benim tarafımdan düşün; ben de sabahleyin evimden çıktım, sana rastladım, hapse girdim, akşama kadar ecel terleri döktüm. Ondan sonra acaba sağ mı kalacağım, gelip de padişah benim kafamı mı kesecek filan diye... Şimdi gidiyorum. Söyle bakalım: Sen mi uğursuzsun, ben mi uğursuzum?” demiş.

f. Allah İçin Mütevazi Olmak

Bu da tevazu hakkında bir hadis-i şeriftir. Bu hadis-i şerifi Hz. Ömer RA rivayet etmiş.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁶

---

⁶ Beyhaki, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.276, no:8140; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.219, no:335; Hatib-i Bağdadi, *Tarih-i Bağdad*, c.II, s.110, no:504; Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, c.VII, s.129; Hz. Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.216, no: 5737; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1442, no:2445; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XX, s.179, no: 21842.

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ، فَهُوَ فِي نَفْسِهِ صَغِيرٌ،
وَفِي أَعْيُنِ النَّاسِ عَظِيمٌ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ،
فَهُوَ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ صَغِيرٌ، وَفِي نَفْسِهِ كَبِيرٌ،
حَتَّى لَّهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِمْ مِنْ كَلْبٍ أَوْ خِنْزِيرٍ

(أبو نعيم عن عمر)

RE. 414/5 (*Men tevâdaa li'llâhi rafeahu'llâh, ve hüve fî nefsihî sağîrun, ve fî a'yüni'n-nâsi azîmün; ve men tekebbera vedaahu'llâh, fehüve fî a'yüni'n-nâsi sağîrun, ve min nefsihî kebîrun, hattâ lehüve ehvenü aleyhim min kelbin ev hınzîr.*)

(*Men tevâdaa*) “Kim tevazu ederse...” Neden?
(*Li'llâhi*) “Allah için.”

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin dini öyle öğretmiş diye, Allah kibri sevmez diye. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin büyüklüğünü biliyor, lütfunu biliyor, her şeyin ondan geldiğini biliyor. Ne diye övünsün, ne diye tekebbür etsin? Sonra, ötekiler Allah'ın mahlûkatı... Yaradılanı Yaradan'dan ötürü hoş görmek varken ne diye öyle tekebbür etsin de onlara böyle burnunu kaldırıp büyüklensin?

“Allah rızası için kim tevazu ederse, (*rafeahu'llâh*) Allah onu yükseltir.” O alçak gönüllülük yapıyor, boyun büküyor, kendisini alçaltıyor ama Allah onu yükseltir.

(*Ve hüve fî nefsihî sağîrun, ve fî a'yüni'n-nâsi azîmün*) “O kendi gözünde küçüktür ama, insanların gözünde büyük olur, ulu olur.”

(*Ve men tekebbere*) “Kim tekebbür ederse...” Kendisini büyük sayıyor, herkesten üstün görüyor, burnu havada... (*Vadaahu'llàh*) “Allah onu aşağıya indirir, alçaltır.”

(*Ve hüve fî a'yüni'n-nâsi sağîrun, ve min nefsihî kebîrun*) “Kendi nefsinden gelen bir duyguyla kendisini büyük görüyor ama, halkın nazarında Allah onu küçük göstertir.”

Sevdirtmez yani. O kadar ki; (*Hattâ ve hüve ehvenü aleyhim min kelbin ev hıznîr*) “O şahıs, halkın nazarında köpekten, domuzdan daha ehven, daha hor, daha aşağı görülür.”

Kibir göstereni, kibirlilik edeni Allah o duruma düşürür; tevazu edeni yükseltir.

O halde haddimizi bileceğiz, boynumuzu bükeceğiz, tevazu sahibi olacağız.

Başka bir ülkeye gitmiştim de, orada iki tane şahısla tanıştım.

Kuveyt'ten gelmişler. Dediler ki;

“—Bunların her ikisi de bakanlık yapmıştır. Evkaf bakanı olmuşlar.”

Baktım çok bilgili insanlar, konuştular, kibar kibar gayet güzel şeyler söylediler. Ama çok mütevazı... Çok da zengin insanlar ama mütevazı... Ne güzel! Allah mevki vermiş, şımarmamışlar; Allah bilgi vermiş, şımarmamışlar; Allah para vermiş, şımarmamışlar. Ne güzel!

Ekseriyetle insan ya parası olunca şımarır, ya bilgisi artınca şımarır, ya da bir mevkiye getirdiğiniz zaman şımarır. Alçak tabiatlı bir insana biraz bir yüksek mevki verdin mi, babasını asmaya kalkar.

Allah öyle şımarılmayıp da onun sevdiği huylarla huylanmayı nasib eylesin...

g. Abdest Aldıktan Sonra Okunacak Dua

Sıra abdest almakla, abdestten sonra yapılacak duayla ilgili bir hadis-i şerife geldi.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:⁷

مَنْ تَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ وُضُوءَهُ، ثُمَّ قَالَ عِنْدَ فَرَاغِهِ مِنْ
وُضُوءِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ
لَهُ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ؛ خُتِمَ عَلَيْهَا
بِخَاتَمِ، فَوُضِعَتْ تَحْتَ الْعَرْشِ، فَلَمْ تُكْسَرْ إِلَى

يَوْمِ الْقِيَامَةِ

(أبن السنی عن أبی سعید)

RE. 414/6 (Men tevaddaa feesbağa vudùahû, sümme kàle inde ferâğihî min vudùihî: Sübhàneke'llàhümme ve bi-hamdike, eşhedü en lâ ilâhe illâ ente estağfiruke ve etûbü

⁷ İbnü's-Sinnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyleh*, c.I, s.54, no:30; Ebu Said el-Hudri RA'dan.

Kenzü'l-Ummal, c.IX, s.297, no:26080; *Camiü'l-Ehadis*, c.XX, s.194, no:21878.

ileyke; hutime aleyhâ bi- hâtemin, fevudiat tahte'l-arşı felem tükser ilâ yevmi'l-kıyâmeti)

“Kim abdest alırsa ve abdestini çok güzel bir tarzda, itinalı bir tarzda mükemmel yaparsa, eksiksiz yaparsa...”

Yani abdest alıyor da insanlar... Aceleye getirmeyelim!

Bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz buyurmuş. Bu bizim kafamızın içine yazılsın, esas hareket tarzımızın temel prensibi olsun:⁸

إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

(م.د.ت.ن.حم.حب.عن شداد بن أوس)

(Inna'llàhe ketebe'l-ihsâne alâ külli şey'in)
“Allah müslümanlara her şeyde güzelliği yazmıştır.”

⁸ Müslim, *Sahîh*, c.X, s.122, no:3615; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.VII, s.485, no:2342; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.295, no:1329; Neseî, *Sünen*, c.XIII, s.394, no:4329; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.125, no:17179; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.112, no:1970; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIII, s.199, no:5883; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.62, no:4494; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.274, no:7115; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.482, no:11071; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.60, no:15856; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V, s.411; Tahâvî, *Şerhü'l-Maânî*, c.III, s.184, no:4650; Ebû Avâne, *Müsned*, c.V, s.48, no:7738; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IX, s.421, no:28508; Abdürrezzak, *Musannef*, c.IV, s.492, no:8604; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.14, no:3468; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.192, no:1262; Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, c.III, s.565, no:2069; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.152, no:1119; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.173, no:648; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.278, no:2774; Cürcânî, *Târih-i Cürcân*, c.I, s.386, no:640; Şeddâd ibn-i Evs RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.262, no:15609; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VIII, s.107, no:6933.

Her şeyi güzel yapmalarını ister. “Hatta” diyor Peygamber Efendimiz, “Kurban keserken bile bıçağı iyi bileyin ve kurbanı çarçabuk iyi kesin!” diyor. Yani her şeyde... Sadece mesela yazı yazarken güzel yazı yazacak filan değil; sadece namaz kılarken güzel namaz kılacak değil; her sanatta, her meslekte, her işte en güzeli yapacağız.

(*Men tevaddaa feesbağa vudùahû*) “Kim abdest alırsa ve abdestini güzel, tamam, eksiksiz alırsa...”

Bazen bakıyoruz; arkasından sanki düşman kovalıyormuş gibi veyahut müsabakaya girmişler de bakalım kaç saniyede abdesti bitirecekmiş gibi şapur şupur, şaldır şuldur, yani yüzüne gözüne, üstüne başına saçılarak, yarısı yapıldı, yarısı yapılmadı...

“—Yahu dirseğine su gitmedi?”

Hiç aldırılmıyor. Hemen, tamam bitti, ceketi omuzunda içeri geliyor. Dur bakalım, ağır ağır...

Bak, *isbâğu'l-vudù* diye bir bahis var; abdesti güzel güzel yapmak. Tamamen, böyle suyu her tarafına vardırıtarak... Yüzünü yıkıyorsun, gözlerinin pınarlarına varacak; sakalın varsa sakalını hilâlleyeceksin, su sakalının altına gidecek. Her tarafını üç defa yıkayacaksın. Bileklerini, kolunu yıkarken dirseklerinin arka tarafını çevireceksin, oraya gitmez umumiyetle, orada deri buruşuktur, orasına su gitmez. Halbuki o dirseğin üst tarafına kadar yıkanması

lazım. Abdesti güzelce alacaksın. Her âzâyı yıkarken dualarını yapa yapa, Allah'tan hayırlar isteye isteye yapacaksın. Güzelce yapacaksın.

Namaz, abdest almaktan başlar. Abdesti güzel almazsa insanın namazı güzel olmaz. Onun için Fatih camiinde mi bir yerde gördüm, şadırvana:

“—Çok kimse gafildir namazın buradan başladığından.” diye yazmışlar.

Namaz oradan başlar, abdesti güzel almaktan başlar.

Peygamber Efendimiz:

“Kim abdest alırsa ve abdestini de kâmil bir tarzda, olgun, eksiksiz yaparsa... (*Sümme kâle inde ferâğihî min vudühî*) Abdestinden fariğ olduktan sonra, abdestini bitirdikten sonra şöyle derse...”

Bakalım ne diyecek, ondan sonra derse ne olacak, mükâfatı onu söyleyelim. Önce sözünü, duasını okuyalım:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ؛

(*Sübhanেকে'llàhümme ve bi-hamdik, eşhedü en lâ ilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyk*)

Abdestini bitirdikten sonra böyle derse ne olur?

(*Hutime aleyhâ bi-hâtemin*) “Bu sözleri ve bu abdestinden hâsıl olan sevabı bir şeye konulur, bir mühür basılır, muhafaza altına alınır. (*Fevudiat tahte'l-arşi*) Arş'ın altına konulur.

(*Felem tükser ilâ yevmi'l-kıyâmeti*) O sevap orada kıyamete kadar dağılmaz, kırılmaz, parçalanmaz.”

Kıyamette lâzım olacak ya insana, hesabın başında lâzım olacak ya; Arş-ı Âlâ'nın altında muhafaza altına alınır. Bir özel mühürle mühürlenir, alınır. Hani merkez bankasından para torbaları dolduruluyor, kimse açmasın diye mühürleniyor, zırlı araçlarla hadi filanca şehre, hadi filanca şehre, hadi filanca şehre götürülüyor ya; kıymetli şey, mühürleniyor, kimse karıştırmamasın, kurcalamasın, açıp dağılmasın diye. Onun gibi bu güzel dua, bu abdestin sevabı böyle bir mübarek mahfaza içinde ağzı güzelce kapatılıp mühürlenir, Arş-ı Âlâ'nın altında kırılmadan, bozulmadan kıyamet gününe kadar mahfuz kalır. Âhirette de insan o abdestin hayrını görür.

Şimdi görelim mânasını, ne demekmiş:

(*Sübhanেকে'llàhümme ve bi-hamdike*) “Ey benim Rabbim, Allah'ım, sen her türlü noksandan münezzehsin, her türlü kemâlât ile muttasıfsın. Sana hamd ederim. Dilimin övebildiği kadar seni överim. Her güzellik, her kemâlât sende... Hiç bir işin eksik değil. Her sıfatın güzeller güzeli...” diye ilk önce Allah'a böyle eksiksizliğini, güzelliğini, kemâlini bildiren bir cümle ile, onu övdüğünü bildiren bir cümle ile başlıyor. Sonra;

(*Eşhedü en lâ ilâhe illâ ente*) “Yâ Rabbi, ben şehadet ederim ki senden başka mâbud yok; bir sen varsın. Sen yarattın bu dünyayı. Sadece sana ibadet edilir. Sensin ilâhımız, mâbudumuz.”

(*Estağfiruke ve etûbü ileyk*) “Yâ Rabbi, beni mağfiret etmeni dilerim ve sana tevbe ederim.”

“Mağfiret etmeni dilerim.” ne demek? Yani benim suçum, kusurum çoktur, bunları bağışlamamı isterim.

(*Ve etûbü ileyke*) “Ve sana teveccüh ederim, dönerim.”

Tevbe ne demek? Yanlış yolu bırakıp hak yola dönmek demek.

İşte bu sözlerin güzelliğinden dolayı mükâfatı çok oluyor.

(*Sübhâneke*) ne demek? “Yâ Rabbi, sen her türlü kemâlât ile muttasıfsın, her şeyin tamdır, güzeldir, hiç eksiğin, hiç hikmetsiz işin yoktur, her şeyin güzeldir.” demek. *Sübhâneke*’nin mânası o kadar güzel!

Bir insan ne zaman *Sübhâna’llah* veya *Sübhâneke* der?

Çok mükemmel bir şey gördüğü zaman, hiç kusursuz olduğu zaman *Sübhâna’llah* der. Hayranlık ve şaşkınlık ifade eden bir sözdür bu.

“—*Sübhâna’llah*, Allah ne kadar güzel yaratmış şu Boğaz’ı, ortada masmavi su akıyor. *Sübhâna’llah*, iki tarafında güzel güzel çamlar, insanlar köşkler yapmışlar. Şu manzaraya bak,

sübhàna'llah... Allah Allah, gökyüzüne bak, ne güzel yıldızlar... Şu mehtaba bak, gökyüzünde kandil gibi yeryüzünü ne güzel aydınlatıyor, *sübhàna'llah...*”

“—Aman yâ Rabbi, şu çiçeğe bak, ne kadar güzel. Şu renge bak, hangi fabrikada boyandı bu? Şu kara topraktan bu renk nasıl çıktı? Aman yâ Rabbi, bu koku ne, hangi laboratuvarda yapılmış? *Sübhàna'llah...*”

Yani böyle her güzellikte insanın hayranlığını ifade eden bir sözdür, *sübhàna'llah*.

(*Ve bi-hamdik*) ne demek? “Yâ Rabbi! Sana hamd ederim.”

Her güzel şey övülür. O güzellik, o kemâlât karşısında da insan

“Sana hamd olsun yâ Rabbi!” diye Allah’a hamd eder.

Sonra; “Yâ Rabbi, senin birliğini tasdik ederim; senden gayri ilâh olmadığını, mâbud olmadığını şahadet ederim, bilirim, bildiririm. Ve senden affımı, mağfiretimi dilerim. Sana tevbe ederim.” Söz bu...

İşte bu sözler çok kıymetli sözler. Yani biz bu dilimizle söylediğimiz bu sözlerin mânasını şöyle gönlümüze bir yerleştirirsek, mânası bizim olursa, dilimizin ucundan dökülüp gitmese, mânası kalbimize yerleşse, tamamen öyle olsa, her yere baktığımızda ibret gözüyle bakıp Yaradanı bilip de ona hayranlığımızı sürdürsek,

Mevlâ'ya övgümüzü, saygımızı, methimizi, hamdimizi içimizde canlı tutsak, kusurumuzu bilip de ondan af ve mağfiret dilesek, ona yönelsek; işte en güzel şey bu...

Böyle güzel abdest aldı mı insan, günahlarından tertemiz olur. O dökülen sularla, damlalarla beraber her âzâsının günahları, isleri, pasları gider; insan temiz, pak olur.

Allah-u Teâlâ Hazretleri her ibadetimizi böyle şuur ile güzel yapmayı bizlere nasib ve müyesser eylesin...

Fâtiha-i şerîfe mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

25.11.1984 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

